

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Proposed Guidelines for Promoting Community Learning to Develop Creative Tourism

กนกพร ศิริโรจน์¹ อุบลวรรณ หงส์วิทยากร² และ ละเอียด ศิลาน้อย³

Kanokporn Siriroj, Ubonwan Hongwityakorn, and La-iyad Silano

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะ วิเคราะห์สถานการณ์การเรียนรู้ และนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมผสาน ตัวอย่างได้แก่ 570 ตัวอย่าง จากชุมชน/พื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้งหมด 57 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษา จำนวน 4 ชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบ Snow ball และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1) ความยั่งยืน 1.2) การเรียนรู้และมีส่วนร่วมในศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา เอกลักษณ์/อัตลักษณ์เฉพาะถิ่นระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่ และ 1.3) ความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน 2) สถานการณ์การเรียนรู้ของชุมชน พบว่า 2.1) เนื้อหา/องค์ความรู้ เรื่อง การสร้างความภาคภูมิใจและตระหนักรู้ในคุณค่าความเป็นชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่ชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุด ($M = 4.37$) 2.2) วิธีการเรียนรู้ที่ชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ประสบการณ์ที่ได้รับจากการทดลองปฏิบัติจริง ($M = 4.16$) และ 2.3) แหล่งการเรียนรู้ที่ชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ($M = 4.37$) และ 3) แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การวางแผนร่วมกัน การจัดสรรรายได้ การทำงานเป็นทีม การประชุมร่วมกัน และการทำงานอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: การเรียนรู้ของชุมชน / การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

Article Info: Received 2 November, 2016; Received in revised form 23 August, 2017; Accepted 7 June, 2019

¹ นิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: aeykorya@hotmail.com
Graduate student in Educational Administration Division, Department of Educational Policy, Management, and Leadership, Faculty of Education, Chulalongkorn University Email: aeykorya@hotmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: ubonwan_h@yahoo.com
Lecturer in Educational Administration Division, Department of Educational Policy, Management, and Leadership, Faculty of Education, Chulalongkorn University Email: ubonwan_h@yahoo.com

³ คณบดีคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อีเมล: silasirizen@yahoo.com
Dean of Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University Email: silasirizen@yahoo.com

Abstract

The purposes of this research were to study the characteristics, to analyze the learning situation, and to present the community learning guidelines for developing creative tourism. Research design was mix methodology. Samples were 570 people from 57 creative tourism communities/sites of Thailand. Research tools were questionnaires and case study. Four communities were selected as case studies using Snowball interview, observation and expert interview.

Research findings were as follows: 1) characteristics as the creative tourism communities consisted of 3 components which were sustainability, learning and participation in arts, culture, ways of life, wisdom, and characteristics/identity, and relationships between tourists and hosts; 2) the learning situation of communities where perform creative tourism was found that 2.1) knowledge related to build the confidence and realize the value of community ownership are rated as the most important ($M = 4.37$), 2.2) learning method which communities regard as the most important is the experience gained from learning by doing ($M = 4.16$) and 2.3) the most significant resources were local wisdom instructors ($M = 4.37$); 3) Guideline of the community learning support for developing the creative tourism could be setting up the systematic tourist committee/working team by the local communities, co-planning, income providing, team-working, duty responsibilities, all working in systems, often regular meeting.

KEYWORDS: LOCAL CREATIVE TOURISM / COMMUNITY LEARNING

บทนำ

การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่นานาชาติประเทศให้การยอมรับว่ามีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและเป็นผลดีกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ทั้งส่งผลต่อเศรษฐกิจโลกในภาพรวม คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2563 จำนวนนักท่องเที่ยว (International tourist arrivals) จะเพิ่มขึ้นเป็น 1,600 ล้านคน โดยจำนวน 1,200 ล้านคนจะเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในภูมิภาค (Intra-region) และ นักท่องเที่ยวจำนวน 378 ล้านคนจะเดินทางท่องเที่ยวในระยะไกล (Long-hual) (United Nation World Tourism Organization [UNWTO], 2010) การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีหลายประเภทหลากหลายรูปแบบ อาทิ การท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) ซึ่งนับเป็นทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน (New generation) คือเป็นการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงไปถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ อารมณ์ความรู้สึก สังคมและการมีส่วนร่วมในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของพื้นที่ หรือชุมชนวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนซึ่งทำให้พวกเขาารู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่นั้น ๆ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2006) แนวคิดเริ่มแรกของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เริ่มต้นจาก Raymond and Richards (2000) ที่ได้อธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรูปแบบเดิม ๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงไปทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวมีความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น ต้องการการเรียนรู้ที่มากขึ้น ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติไม่ใช่เพียงแต่การซื้อสินค้าแต่ต้องการพัฒนาตนเองผ่านการฝึกทักษะผ่านวัฒนธรรมและกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่เสนอให้ผู้เดินทางมาเยี่ยมเยือนมีโอกาสพัฒนาความสามารถอย่างสร้างสรรค์ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม/หลักสูตร และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่หลากหลายจากการใช้วันหยุดพักผ่อน ในจุดหมายปลายทางที่พวกเขาเดินทางไปเยี่ยมเยือน สอดคล้องกับ UNESCO (อ้างถึงใน Wurzbarger, Aageson, Pattakos, & Pratt, 2009) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริงซึ่งได้มาจากการเข้าไป

มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่

นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) เรื่องระบบนวัตกรรมรายสาขาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานความรู้และเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พบว่า จุดสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ การมีแนวคิดที่สามารถแปรรูปเป็นสินค้าหรือบริการที่สร้างมูลค่า/คุณค่าให้กับระบบเศรษฐกิจได้ โดยได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ในเรื่องศิลปะวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของสถานที่ผ่านประสบการณ์ตรง และการมีส่วนร่วมกับผู้คนเจ้าของวัฒนธรรมซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (2554) ที่ได้ร่วมมือกับคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดทำโครงการศึกษาต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งโดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, พิเชฐ สายพันธ์, อรุณา เตพลกุล, และ ชีระสินเดชารักษ์, 2555) ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้สอดคล้องกับพฤติกรรมกระแสของนักท่องเที่ยวโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยพบว่า นักท่องเที่ยวในอนาคตให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ต้องการประสบการณ์ที่แท้จริงไม่ใช่การจัดฉากเพื่อการท่องเที่ยวเหมือนที่แล้มา การจัดรายการนำเที่ยวควรมีความหลากหลายและจัดให้มีกิจกรรมทางด้านการเรียนรู้ให้มากขึ้น (วัลย์พร รั้วตระกูลไพบูลย์, 2551)

หลายประเทศดำเนินการและส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อาทิ นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย อังกฤษ อิตาลี สเปน บราซิล ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ฯลฯ รวมถึงนโยบายการส่งเสริม การท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนซึ่งสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นยุทธศาสตร์สำคัญสำหรับ การท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน ทั้งนี้ประเทศไทยถือได้ว่า เป็นประเทศที่มีความโดดเด่นทั้งแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงามหลากหลาย มีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่งดงาม มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวก็สนใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เช่นเดียวกัน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2556) หน่วยงานหลักใน

การกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่คำนึงถึงความยั่งยืนประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว จากการได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้านที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และจดจำพื้นที่ท่องเที่ยวที่ไปและอธิบายว่า คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาและวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น โดยนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านมีความผูกพันที่ดีระหว่างกัน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนซึ่งเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2555) ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

ชุมชนนับเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางที่สำคัญในการเดินทางของนักท่องเที่ยว โดยสามารถเป็นที่ตั้งได้ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของในแต่ละท้องถิ่นแต่ละชุมชน ทั้งนี้ ฐิติศักดิ์ เวชกามา (2557) อธิบายว่า ที่ผ่านมามีชุมชนในประเทศไทยได้มีแนวทางการนำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวชุมชนและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นับเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีแนวคิดชัดเจน สามารถสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมประสบการณ์ตรงที่แท้จริงให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การดำเนินชีวิตของชุมชนผ่านการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีต่าง ๆ ในชุมชนทั้งในเชิงของการเรียนรู้และการทดลองโดยนักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์จากสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่จริงในชุมชนขณะเดียวกันก็สร้างงานสร้างอาชีพเสริมรายได้ให้กับท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555; องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์กรมหาชน),

2554) ถ้าจะอธิบายตามหลักคิดทางเศรษฐศาสตร์กล่าวได้ว่า ความต้องการของผู้บริโภค หรือนักท่องเที่ยวจัดเป็นอุปสงค์ในขณะที่ชุมชนซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวก็นับเป็นอุปทานของการท่องเที่ยวสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึงภาคอุปสงค์และอุปทานไปพร้อมกันนั้น คือ ต้องให้ความสำคัญ สอดรับกับกระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับจุดหมายปลายทาง ที่ตนเองไปเยี่ยมเยือนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันกับที่ชุมชนก็ต้องหาวิธีนำเสนอที่น่าสนใจ และสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมของสถานที่ หรือชุมชนที่ไปเยือนโดยมีกิจกรรมเชื่อมโยงสู่วัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นเพียงการนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวให้ผู้มาเยือน เพียงแค่ชื่นชมแล้วจากไปทั้งยังเป็นการให้การสนับสนุนชุมชนเพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ ของตนเองไปพร้อมกัน จึงจะนับได้ว่าเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว นั้นอย่างยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นับเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีแนวคิดชัดเจน สร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืน ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้ชุมชนตระหนักในการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตหรือลักษณะเฉพาะของพื้นที่ให้คงอยู่เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมี ประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าบ้านหรือคนในพื้นที่ซึ่งเป็นแนวโน้มพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว รุ่นใหม่

การเรียนรู้ของชุมชน เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นับเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้ ชุมชนเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างแท้จริง จากการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของชุมชนของ อุดลย์ วังศรีคุณ (2543) พบว่า การเรียนรู้ของ ชุมชนประกอบด้วยสามส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง คือ เนื้อหา/องค์ความรู้ ส่วนที่สอง คือ วิธีการเรียนรู้/กิจกรรมการเรียนรู้และส่วนที่สาม คือ แหล่งการเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ จึงเป็น ที่น่าค้นหาคำตอบว่าชุมชนที่จะพัฒนาเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำเป็นต้องมีแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยแนวคิดหลัก เพื่อศึกษาวิจัยฉบับนี้ ประกอบด้วย แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดการเรียนรู้

ของชุมชน แนวคิดความยั่งยืนตามหลักการ 5 ประการของ ของ United Nations World Tourism Organization (UNWTO, 1998) ที่ประกอบด้วย (1) การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรมและทรัพยากรอื่น ๆ ในการท่องเที่ยวไว้เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต (2) การวางแผนและจัดการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมและสังคม วัฒนธรรมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (3) การที่คุณภาพของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวมยังคงได้รับการรักษาไว้ได้ (4) ความสามารถในการรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นยังคงสามารถรักษาความเป็นที่นิยมอยู่ได้และสามารถทำการตลาดต่อไปได้ (5) ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวจะต้องกระจายไปในทุกภาคส่วน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การเรียนรู้ของชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
3. นำเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามกับชุมชน/พื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามประกาศของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทั้งหมด 57 แห่ง (570 ตัวอย่าง) สถิติ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในแบบสอบถามปลายปิด ประกอบด้วย ค่าสถิติพื้นฐาน จำนวนหรือค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ส่วนข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามปลายเปิดจะวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความและหาข้อสรุปแบบอุปนัยและการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสาร การลงศึกษาภาคสนามกับพื้นที่กรณีศึกษา 4 ชุมชนซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในแบบ (Explanatory) มุ่งหาคำอธิบายเพื่อเสนอแนวคิดคำอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นกรณีศึกษา

โดยใช้การสัมภาษณ์แบบ Snow ball และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความและหาข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. **คุณลักษณะตามองค์ประกอบ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน”** ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 “ความยั่งยืน” องค์ประกอบที่ 2 การเรียนรู้และมีส่วนร่วมในศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา เอกลักษณ์/อัตลักษณ์เฉพาะถิ่นระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่ และองค์ประกอบที่ 3 ความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน สรุปได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 “ความยั่งยืน” จำแนกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) **ประเด็น “ด้านการดำเนินงานจัดการ”** มี 13 ประการ ประกอบด้วย

1.1) มีคณะกรรมการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว/กลุ่มดำเนินการด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

1.2) มีข้อตกลงหรือกฎระเบียบที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

1.3) มีเครือข่าย/องค์กรภาคี/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/พันธมิตรมีส่วนร่วมในการจัดทรัพยากรทางการท่องเที่ยวร่วมกัน

1.4) เปิดโอกาสให้คนในชุมชนที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มท่องเที่ยว/คณะกรรมการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

1.5) เปิดโอกาสให้สมาชิก (กลุ่ม/ชุมชน) ร่วมคิด ตัดสินใจ

1.6) สมาชิกได้รับโอกาสพัฒนาความรู้และทักษะของตน

1.7) สมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มท่องเที่ยวมีโอกาสในการมีรายได้ ขายสินค้า/บริการให้นักท่องเที่ยว

1.8) มีแผนรองรับความปลอดภัย

1.9) มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยชี้แจงแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า

1.10) มีการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสมาชิกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สมุดเยี่ยมหรือเวทีประจำเดือน

1.11) จัดให้มีการบริหารจัดการควบคุมให้จำนวนนักท่องเที่ยวมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่รองรับ

1.12) กิจกรรมท่องเที่ยวที่นำเสนอสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

1.13) มีการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะ

2) ประเด็น“ด้านทรัพยากรวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ” มี 12 ประการ ประกอบด้วย

2.1) มีการสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมขณะเดียวกันก็ยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอก เพื่อนำมาปรับปรุง

2.2) มีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถสัมผัสได้เข้าถึงได้โดยปรากฏให้เห็นในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในพื้นที่

2.3) มีกิจกรรมทางธรรมชาติ/ทางวัฒนธรรมประจำถิ่นที่หลากหลาย

2.4) มีการสร้างให้เกิดความตระหนักในการเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทั้งของ ผู้มาเยือนและเจ้าบ้าน

2.5) สร้างคุณค่าทางธรรมชาติ-วัฒนธรรมใหม่ ๆ ในขณะที่สืบทอดวัฒนธรรม-รักษาธรรมชาติดั้งเดิม (เช่น สร้างสรรค์ สินค้า บริการหรือกิจกรรมที่สร้างคุณค่าให้กับมรดกทางธรรมชาติ/วัฒนธรรมในขณะที่สืบทอดความเป็นดั้งเดิม)

2.6) มีการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2.7) มีการออกแบบรายการนำเที่ยวในรูปแบบแพคเกจทัวร์ (เหมาจ่ายรวมค่าที่พัก อาหาร กิจกรรมหรือพิจารณาจัดให้ตามคำร้องขอของนักท่องเที่ยว) โดยคำนึงถึงการนำเสนอเอกลักษณ์อัตลักษณ์ วัฒนธรรมวิถีชีวิตหรือลักษณะเฉพาะของพื้นที่และมีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านเป็นหัวใจสำคัญ

2.8) มีมาตรการ/วิธีการเพื่อลดมลพิษและปริมาณขยะในกิจกรรมท่องเที่ยว

2.9) มีการกำหนดกฎระเบียบเพื่อรักษาวัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า

2.10) มีการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจ ตระหนักถึงคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและให้ความสำคัญการรักษาทรัพยากร

2.11) มีเอกลักษณ์ อัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของพื้นที่ท่องเที่ยวโดดเด่นที่ยังคงได้รับการรักษาไว้ได้

2.12) มีสภาพความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมของพื้นที่ท่องเที่ยวที่ยังคงได้รับการรักษาไว้ได้

องค์ประกอบที่ 2 การเรียนรู้และมีส่วนร่วมในศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา เอกลักษณ์/อัตลักษณ์เฉพาะถิ่นระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่ มี 5 ประการ ดังนี้

1) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชุมชนนำเสนอพัฒนาจากองค์ความรู้ที่สืบทอดเป็นมรดกของชุมชนสะท้อนเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ คุณลักษณะของพื้นที่ ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิตชุมชน

2) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชุมชนนำเสนอทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์แท้จริงจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาและวิถีชีวิตชุมชน โดยนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ โดยลงมือทำด้วยตัวเองร่วมกับเจ้าบ้าน/คนในท้องถิ่น/พื้นที่

3) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชุมชนนำเสนอมีความโดดเด่น น่าสนใจและสามารถสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้เกิดการเดินทางได้จริง (กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ ต้องการที่จะเดินทางไปเรียนรู้)

4) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชุมชนเสนอจัดให้มีเป็นหลักสูตรการสอน/การอบรม หรือพิจารณาจัดให้ตามคำร้องขอของนักท่องเที่ยว

5) วิทยากรผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้/ภูมิปัญญาเป็นผู้มีทักษะการสอน การถ่ายทอดองค์ความรู้ สามารถเชื่อมโยงเล่าเรื่องราวได้น่าสนใจทำให้ผู้เรียนเข้าใจและตระหนักในคุณค่า

องค์ประกอบที่ 3 ความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน มี 4 ประการ ดังนี้

1) นักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน/คนในพื้นที่มีการทำกิจกรรมท่องเที่ยวร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี

2) คนในชุมชน/คนในพื้นที่ มีธรรมาจริยดีแสดงความเป็นมิตรไมตรี เช่น ยิ้ม ทักทาย มีน้ำใจ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ แสดงความสนใจ กระตือรือร้นในการรับฟัง ปฏิบัติต่อทุกคน อย่างเท่าเทียมทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความผูกพันประทับใจจดจำ

3) จัดให้มีของที่ระลึกที่แสดงถึงเอกลักษณ์ อัตลักษณ์/คุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ของชุมชนมอบให้นักท่องเที่ยว

4) มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือประยุกต์ใช้สังคมเว็บไซต์ออนไลน์ในการติดต่อ สื่อสารแบบสองทางโต้ตอบกันได้ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน/คนในพื้นที่ เช่น อีเมล แชตไลน์ เฟซบุ๊ก ฯลฯ หรือจัดทำเว็บไซต์ของชุมชน/พื้นที่

2. การวิเคราะห์สถานการณ์การเรียนรู้ของชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
 โดยการวิเคราะห์ การเรียนรู้ของชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในสามประเด็น คือ ประเด็น“เนื้อหา/องค์ความรู้” ประเด็น“วิธีการเรียนรู้”และประเด็น“แหล่งการเรียนรู้” โดยการหาค่าระดับคะแนน จากค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) แบ่งเป็น 5 ระดับประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด สรุปได้ดังนี้

2.1 ประเด็น “เนื้อหา/องค์ความรู้” ที่ชุมชนหรือพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้ความสำคัญ/ความจำเป็นในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย (1) การสร้างความภาคภูมิใจและตระหนักรู้ในคุณค่าความเป็นชุมชนเจ้าของ วัฒนธรรม ($M = 4.37$) (2) การสร้างคุณค่าทางธรรมชาติ วัฒนธรรมใหม่ ๆ ($M = 4.33$) (3) การค้นหาความโดดเด่นของพื้นที่/คุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่/เอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของ พื้นที่รวมถึงการบริการและความปลอดภัยนักท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน อย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($M = 4.31$) (4) ศิลปะการต้อนรับที่ประทับใจและการเป็นวิทยากร ผู้สอน ผู้ถ่ายทอดและผู้สื่อความหมายที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($M = 4.28$) การบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน ($M = 4.23$) (5) การสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมและยอมรับ วัฒนธรรมที่มาจากภายนอกเพื่อนำมาปรับปรุง ($M = 4.22$) ส่วน “เนื้อหา/องค์ความรู้” ที่ชุมชนหรือพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ความสำคัญ/ความจำเป็นในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย (1) การออกแบบกิจกรรม/จัดรายการ

นำเที่ยวสร้างให้นักท่องเที่ยวตระหนักในคุณค่า ($M = 4.20$) (2) ความรู้ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่ ($M = 4.19$) (3) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว ($M = 3.89$) (4) การตลาดท่องเที่ยว ($M = 3.87$) (5) พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ($M = 3.83$) และ (6) การใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารในชีวิตประจำวัน ($M = 3.42$)

ประเด็น “เนื้อหา/องค์ความรู้” อื่น ๆ ที่ชุมชนหรือพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ความสำคัญเพิ่มเติม ได้แก่ การรักษาภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมให้คงอยู่ สืบทอดต่อไป การค้นหาความเป็นตัวตนของชุมชน เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ความเป็นชุมชนโดยตัวชุมชนเองต้องร่วมกันค้นหา (อาทิ ค้นหาประวัติศาสตร์ความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของท้องถิ่นของตนเองโดยเป็นสิ่งที่คนในชุมชนต้องร่วมกันค้นหา บันทึกจัดเก็บข้อมูล เรียนรู้เพื่อให้คนในท้องถิ่นเข้าใจร่วมกันอย่างถ่องแท้) การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการของท้องถิ่น วิธีการนำเสนอที่น่าสนใจนำเสนอในสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ พื้นบ้านจริง ๆ ให้แก่ผู้สนใจ เนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการสื่อความหมาย การอธิบายถ่ายทอดที่ถูกต้อง น่าสนใจให้มีสาระและบันเทิง การสื่อสารภาษาอาเซียน ภาษาอังกฤษ การเรียนรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติ

2.2 ประเด็น “วิธีการเรียนรู้” ที่ชุมชนหรือพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ความสำคัญ/ความจำเป็นในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (1) ประสบการณ์ที่ได้รับจากการทดลองปฏิบัติจริง ($M = 4.16$) (2) วิธีการเรียนรู้โดยการที่คนในชุมชน/คนในพื้นที่ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ($M = 4.15$) (3) การฝึกอบรม/หลักสูตรอบรม ($M = 4.05$) (4) การประชุม/สัมมนา ($M = 3.96$) (5) การไปศึกษาดูงาน ($M = 3.90$) วิธีการเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่มเติม ได้แก่ อบรมเรียนรู้แล้วได้ทดลองปฏิบัติจริงในด้านนั้น ๆ ให้บุคคลที่เป็นผู้รู้ (ครู) ที่มีประสบการณ์จริง เช่น ผู้เฒ่าผู้แก่ ครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดให้ความรู้แก่คนรุ่นหลังอย่างจริงจัง แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น การไปศึกษาเรียนรู้จากชุมชนท่องเที่ยวอื่น ๆ เครือข่ายอื่น ๆ จังหวัดอื่น ๆ หรือต่างประเทศแล้วนำแนวคิดความรู้มาถ่ายทอดให้คนในพื้นที่เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ตนเอง การเรียนรู้จากธรรมชาติ และคนในชุมชน การเรียนรู้จากการได้ทำกิจกรรมได้ทำงานร่วมกันของคนในพื้นที่ เรียนรู้ปรับเปลี่ยน พัฒนา จากประสบการณ์ที่เคยได้ปฏิบัติกับนักท่องเที่ยว รับฟัง แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากพื้นที่อื่น ๆ แล้วมาปรับใช้การเรียนรู้จากการอบรมซ้ำหลาย ๆ ครั้งเพื่อให้เข้าใจถ่องแท้

และการเรียนรู้ด้วยจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของชุมชนเจ้าของสถานที่

2.3 ประเด็น “แหล่งการเรียนรู้” ที่ชุมชนหรือพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ความสำคัญ/ความจำเป็นในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้มีความรู้ในชุมชน เช่น ประชาชนชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ($M = 4.37$) รองลงมาคือ “แหล่งการเรียนรู้” ที่ชุมชนหรือพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ความสำคัญ/ความจำเป็นในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย (1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ($M = 4.14$) (2) สถาบันการศึกษา ($M = 3.96$) (3) หน่วยงานภาครัฐ ($M = 3.86$) (4) อินเทอร์เน็ต ($M = 3.82$) (5) โทรศัพท์ ($M = 3.75$) (6) หน่วยงานภาคเอกชน ($M = 3.73$) (7) วิทยุชุมชน ($M = 3.72$) และ (8) สื่อสิ่งพิมพ์ ($M = 3.63$) แหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการระบุ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย (1) หน่วยงานที่สนับสนุนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยวโดยตรง ได้แก่ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เครือข่ายการท่องเที่ยวและบ้านพักโฮมสเตย์ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด (ททจ.) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์กรมมหาชน) (อพท.) พิพิธภัณฑสถานชุมชนของท้องถิ่น ศูนย์บริการท่องเที่ยวจังหวัด กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานของจังหวัด กรมศิลปากร กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) หน่วยงานที่สนับสนุนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยวโดยอ้อม ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในพื้นที่ (อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานเทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด) กระทรวงมหาดไทย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอ/จังหวัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สถาบันการศึกษา (โรงเรียน อาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยอื่น ๆ) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

3. การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สรุปได้ดังนี้

การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน/พื้นที่ คนในชุมชนจำเป็นต้องมีการวางแผนร่วมกัน จัดการท่องเที่ยว มีการร่วมกันวางแผนจัดสรรในเรื่องรายได้ มีการทำงานเป็น

ทีม แบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นฝ่ายต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีการประชุมเป็นประจำ/บ่อยครั้ง/ มีการนั่งสนทนากลุ่มหลังจากรับคณະนักท่งเที่ยว มีบุคลากรในพื้นที่ (วิทยากร) ที่ให้การต้อนรับ ให้ข้อมูลองค์ความรู้ (อาทิ ประชาญ์ชาวบ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่มต้อนรับ มัคคุเทศก์น้อย รวมถึงคนในชุมชนร่วมเป็นเจ้าของที่ดี อธิบายให้ข้อมูลต่าง ๆ) มีวิทยากรสำรองไว้ทุกจุดกิจกรรม จัดบุคลากรให้เพียงพอ

การส่งเสริมบุคลากรในพื้นที่ การส่งเสริมบุคลากรในพื้นที่ให้ได้รับความรู้ เนื้อหา/ องค์ความรู้ที่บุคลากรในพื้นที่จำเป็นต้องรู้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) เนื้อหาองค์ความรู้ เฉพาะถิ่นและ (2) เนื้อหาองค์ความรู้เฉพาะทาง

(1) เนื้อหา/องค์ความรู้เฉพาะถิ่นในภาพรวม คือ การสร้างให้เกิดองค์ความรู้/เนื้อหา การเรียนรู้ท้องถิ่น อาทิ คนในชุมชนต้องร่วมกันสร้างความภาคภูมิใจและตระหนักคุณค่า ความเป็นชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของท้องถิ่นของตนเอง การค้นหา ความเป็นตัวตนของชุมชน การค้นหาความโดดเด่นของพื้นที่/คุณลักษณะของพื้นที่/เอกลักษณ์/ อัตลักษณ์ของพื้นที่การรักษาภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมให้คงอยู่ โดยการสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมและยอมรับวัฒนธรรมที่มาจากภายนอกเพื่อนำมาปรับปรุง วิธีการเรียนรู้ คือ คนในชุมชนเองต้องร่วมกันค้นหาประวัติศาสตร์ความเป็นมา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่นของตนเองทำการบันทึกจัดเก็บข้อมูลและเรียนรู้เพื่อให้คนในท้องถิ่นเข้าใจร่วมกันอย่างถ่องแท้ โดยความรู้ในท้องถิ่นสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่สำคัญ อาทิ ผู้มีความรู้ในชุมชน เช่น ประชาญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ครอบครัว สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วิธีการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ เรียนรู้จากการที่คนในท้องถิ่นต้องได้ทำกิจกรรม ได้ทำงานร่วมกัน การที่คนในชุมชน/คนในพื้นที่ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ให้บุคคลที่เป็นผู้รู้ (กูรู) ที่มีประสบการณ์จริง เช่น ผู้เฒ่าผู้แก่ ครูภูมิปัญญา ประชาญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดให้ความรู้แก่คนรุ่นใหม่ การได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากครอบครัว เครือญาติ รุ่นสู่รุ่นโดยมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิด การสืบทอด การไปศึกษาดูงานต่างพื้นที่แล้วนำแนวคิดความรู้มาถ่ายทอดให้คนในพื้นที่หรือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่งเที่ยวผู้มาเยี่ยมเยือนเพื่อสร้างสรรค์ต่อยอดแนวคิด สิ่งที่สำคัญคือ ต้องเรียนรู้ด้วยจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของชุมชน/เจ้าของวัฒนธรรม

(2) เนื้อหาองค์ความรู้เฉพาะทาง มีเนื้อหาในภาพรวมคือการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืนศิลปะการต้อนรับที่ประทับใจ การบริการและความปลอดภัยนักท่องเที่ยวการออกแบบกิจกรรม/จัดรายการนำเที่ยวสร้างให้นักท่องเที่ยวตระหนักในคุณค่าการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการของท้องถิ่น วิธีการสื่อความหมาย การอธิบายถ่ายทอด ที่ถูกต้องน่าสนใจให้มีสาระและบันเทิง การสื่อสารภาษาอาเซียน ภาษาอังกฤษ การเรียนรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติ วิธีการเรียนรู้ คือ การฝึกอบรม/หลักสูตรอบรมการประชุม/สัมมนาและ การไปศึกษาดูงานโดยชุมชนมีประสบการณ์ที่ได้รับจากการทดลองปฏิบัติจริง คนในชุมชน/คนในพื้นที่มีส่วนร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยอ้อมสำหรับช่องทางที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงชุมชน อาทิ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต วิทยุชุมชน และสื่อสิ่งพิมพ์ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญที่ต้องส่งเสริมผลักดันให้สมาชิกกลุ่ม/ชุมชนได้รับองค์ความรู้จากนักวิชาการ หน่วยงานต่าง ๆ ที่มาสนับสนุนการเรียนรู้และสนับสนุนให้คนในชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกันทำงานทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จากการได้ทำงานทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคลากรโดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจำเป็นต้องให้คำปรึกษา แนะนำเป็นที่เลี้ยงให้กับชุมชน

อภิปรายผล

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมขึ้นจากนักท่องเที่ยวซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

(1) คุณลักษณะของชุมชนที่พึงมีเพื่อเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญ อาทิ ประเด็นด้านดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ประเด็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของพื้นที่ ความเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนตลอดจนการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล การจัดสรรเงินรายได้ การดูแล ความปลอดภัยและการบริการของ

พื้นที่ รวมทั้งมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศกับเจ้าบ้านหรือมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวสอดคล้องกับแนวทางภารกิจหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยมุ่งเน้นให้มีการบริหารจัดการที่คำนึงถึงความยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และกระแสด้านความต้องการของตลาดโลก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558ก) ทั้งนี้การดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบโดยให้ความสำคัญกับทรัพยากรบุคคลในพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดสรรรายได้ในพื้นที่และการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการในยุคโลกาภิวัตน์ของ อธิปัติย์ คลี่สุนทร (ม.ป.ป.) ที่อธิบายว่า การบริหารในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องใช้ทั้ง 4 M และ IT คือ คน (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การจัดการ (Management) รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศ (Information) และเทคโนโลยี (Technology)

(2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาที่พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ นักท่องเที่ยวให้ได้รับประสบการณ์แท้จริงโดยตรง คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จะสร้างคุณค่าทางธรรมชาติ-วัฒนธรรมใหม่ ๆ ในขณะที่สืบทอดวัฒนธรรม-รักษาธรรมชาติดั้งเดิม (เช่น สร้างสรรค์ สินค้า บริการหรือกิจกรรมที่สร้างคุณค่าให้กับมรดกทางธรรมชาติ/วัฒนธรรมในขณะที่สืบทอดความเป็นดั้งเดิม รวมทั้งนำเสนอสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อสร้างจุดเด่น จุดขายหรือสร้างความจดจำแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558ก) ที่อธิบายว่า พฤติกรรมและความสนใจของนักท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว คือ นักท่องเที่ยวแสวงหาประสบการณ์ดั้งเดิมที่เป็นของแท้และสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ตลาดต่างประเทศในปี 2558 ของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558ข) ที่อธิบายว่า จุดเน้นการดำเนินงานในแนวทางเชิงรุก คือ ชูเอกลักษณ์ความเป็นไทย (Thainess) เป็นจุดขายที่แตกต่างโดดเด่น เน้นสินค้าเชิงประสบการณ์ที่สร้างคุณค่าและมูลค่า อาทิ สินค้าท่องเที่ยวชุมชน อาหารไทย สปา มวยไทย งานเทศกาล/ประเพณีและจากข้อค้นพบที่พบว่า การเสริมสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน จะมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศติดต่อสองทาง การสื่อสารแบบออนไลน์ทางอีเมล แชนด์ไลน์ เฟซบุ๊กหรือเว็บไซต์ของชุมชน

สอดคล้องกับแผนการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ให้ความสำคัญกับการทำตลาดและการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์โดยเฉพาะ Social network และ Proconsumer โดยให้นักท่องเที่ยวสร้างเนื้อหาและบอกต่อกันเอง

(3) รูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นำเสนอกิจกรรมที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านในวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ ลักษณะเฉพาะพื้นที่โดยนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในประสบการณ์ที่แท้จริงที่ชุมชนมีการให้คำแนะนำ การสื่อความหมายโดยวิทยากรผู้สอน ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้/ภูมิปัญญาและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มุ่งให้ความสำคัญกับการสืบทอดเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ลักษณะเฉพาะถิ่นของพื้นที่ดั้งเดิมไว้ นำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้และมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านโดยชุมชน/เจ้าบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สืบทอดเป็นมรดกของชุมชน สะท้อนเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ คุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิตชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องเป็นแนวทางที่จะช่วยแก้ปัญหา ที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเคยได้ศึกษา ปัญหาการท่องเที่ยวไว้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546) ว่า รูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเกิดปัญหาการลอกเลียนแบบโดยเข้าใจผิดคิดว่าจะได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจนเกิดการลอกเลียนแบบกันให้เหมือนที่อื่น ๆ ขาดเอกลักษณ์เฉพาะตัว ปัญหา ด้านรูปแบบกิจกรรม ได้แก่ การจัดท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นผลตอบแทนที่เป็นเงินตรา ขาดการมีส่วนร่วม จึงทำให้กิจกรรมขาดเสน่ห์และขาดการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวในสาระและความน่าสนใจของกิจกรรม เช่น การเล่นสงกรานต์บางแห่งรูปแบบกิจกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยไม่รักษาเอกลักษณ์ไทยวัฒนธรรมไทยไว้จึงทำให้ขาดบรรยากาศความประทับใจ และเกิดการละเล่นต่อชาวต่างประเทศในลักษณะการหยาบค้าย ล้วงเงินซึ่งก็เป็นสาเหตุที่นำไปสู่ภาวะเทศกาลการท่องเที่ยวเสื่อมโทรม

(4) รูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมเรียนรู้ได้รับประสบการณ์ตรงจากชุมชน/เจ้าบ้านที่ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สืบทอดเป็นมรดกของชุมชน สะท้อน เอกลักษณ์ อัตลักษณ์/คุณลักษณะของพื้นที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ในศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิตชุมชน โดยที่นักท่องเที่ยวลงมือทำเองซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการเรียนรู้ตามอัยาศัย ชุมชน

เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตโดย หทัยรัตน์ ทับพร (2556) ได้อธิบายว่า ภูมิปัญญาไทยเป็นการสังสรรค์ความรู้ต่าง ๆ จากการดำเนินชีวิตซึ่งมีการสานต่อ ผิดซ้ำและปรับประยุกต์ในเนื้อหา รูปแบบ ตลอดจนวิธีการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันสอดคล้องกับแนวคิดระพีพรรณ ทองหล่อ, รลิกา อังกูร, นวลละออ แสงสุข, อินทิรา นาคินทร์, และ นภัสวรรณ เพชรคอน (2549) ที่อธิบายว่า แหล่งรวมภูมิปัญญาและหัตถศิลป์ที่ทรงคุณค่าสามารถใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือส่งเสริมให้เกิดการศึกษาตามอัธยาศัยได้ในอนาคตและจากข้อค้นพบที่ว่า การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะคำนึงถึงความสนุกสนานเพลิดเพลิน นักท่องเที่ยวจะได้สาระพร้อมบันเทิงและได้รับการดูแลจากเจ้าบ้านด้วยอัธยาศัยไมตรีสอดคล้องกับความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยที่พบว่า จุดแข็งของไทย คือ ความมีเอกลักษณ์โดดเด่นของประเทศในด้านวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสนุกสนานและความเป็นไทย ความมีอัธยาศัยไมตรีและจิตบริการที่เป็นลักษณะเฉพาะของคนไทยและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558ก) ทั้งนี้การที่ชุมชนเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกลยุทธ์ของแผน การตลาดท่องเที่ยวที่สำคัญของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558ข) ที่กำหนดให้ปี 2558 เป็นปีท่องเที่ยววิถีไทยต่อเนื่องในปี 2559 ที่ให้ประเทศไทยเป็นประเทศจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ หรือ Quality leisure destination ที่สะท้อนให้เห็นถึงความมีคุณค่าและความน่าสนใจของสินค้าความเป็นไทยที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นกว่านานาประเทศ ภายใต้ Value for experience (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2559) รวมถึงปี 2560 ที่ยังคงเน้นการท่องเที่ยววิถีไทยที่ชูจุดเด่นที่แตกต่างจากประเทศอื่นโดยนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวิถีชีวิตไทยแบบดั้งเดิม (Local experience) ผ่านการส่งมอบประสบการณ์เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (กองกลยุทธ์การตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560) ตลอดจนแผนการตลาดในปี 2561 ที่เน้นให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมอย่างยั่งยืนภายใต้การใส่ใจสิ่งแวดล้อมเพื่อชะลอความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์เนื้อหา เพื่อเพิ่มคุณค่าให้สินค้าท่องเที่ยวไทยและขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพด้วยการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวที่สัมผัส Thai local experience (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560)

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการเรียนรู้ในการทำกิจกรรมร่วมกับเจ้าบ้านหรือคนในท้องถิ่น สอดคล้องกับ คณิต เขียววิชัย (2555) ที่อธิบายถึงกิจกรรมท่องเที่ยวหรือกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวว่ามีความสำคัญโดยกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยว นับเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการสามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ ให้น่าสนใจมากขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ตรงในการสัมผัสธรรมชาติ พืชและสัตว์ในขณะเดียวกันก็ได้เรียนรู้เข้าใจในประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและช่วยเสริมสร้างให้นักท่องเที่ยวรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติของสถานที่ท่องเที่ยวตลอดจนสร้างความผูกพันประทับใจกับบรรยากาศที่เป็นจริงของแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ ได้

(5) องค์ความรู้/เนื้อหาทางการเรียนรู้ จากการศึกษาที่พบว่าองค์ความรู้/เนื้อหาทางการเรียนรู้ที่สำคัญประกอบด้วย องค์ความรู้เฉพาะถิ่นและองค์ความรู้เฉพาะทางด้านการท่องเที่ยว โดยองค์ความรู้เฉพาะถิ่นที่จำเป็นต้องเรียนรู้ คือ การค้นหาเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ลักษณะเฉพาะพื้นที่/เฉพาะถิ่น ให้มีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรมของพื้นที่/ชุมชนสอดคล้องกับทฤษฎีของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2557) ที่ได้ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือระดับจุลภาคหรือประวัติศาสตร์ข้างล่างมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าประวัติศาสตร์ข้างบนที่เน้นเรื่องราวระดับรัฐชาติประวัติศาสตร์ สิ่งสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การแลเห็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่เน้นในเรื่องการเห็นหน้าค่าตากัน นับได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตซึ่งสังคมไทยมีอยู่แล้วในวิถีธรรมชาติของความเป็นสังคมมนุษยชาติแต่ขาดความตระหนักจึงไม่ทำอะไรให้เป็นระบบและรูปแบบ

(6) “วิธีการเรียนรู้” ที่สำคัญของชุมชนหรือพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ หลังจากเที่ยวชม ศึกษาดูงาน ชุมชนมีประสบการณ์จากการทดลองปฏิบัติจริงและชุมชนท่องเที่ยวที่เข้มแข็งก็สามารถถ่ายทอดเป็นวิทยากรให้ความรู้กับชุมชนอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดปิรามิดแห่งการเรียนรู้ที่มาจากผลของการวิจัยของ National training laboratories (1969, อ้างถึงใน วัฒนา สุนทรชัย และ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2555) อธิบายว่า

กิจกรรมที่ต่างกันทำให้เราจดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้ต่างกันไปด้วย คือ การเรียนรู้เรื่องหนึ่ง ๆ ในห้องเรียนจากการฟังบรรยาย รับรู้ได้เพียง 5% ส่วนการได้ทดลองปฏิบัติเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ถึง 75% การเรียนรู้ที่มีพลังมากที่สุด คือ การทดลองปฏิบัติจริงและการสอนผู้อื่น ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุดถึง 90% ทั้งนี้การฝึกปฏิบัติจากการทำงานจริงหรือการฝึกอบรมในงงานมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพราะเป็นการกระตุ้นให้บุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นผู้เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (ปิยะ ศักดิ์เจริญ, 2558) นอกจากนี้ การจัดอบรมควรเป็นแบบมีส่วนร่วมที่ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมสูงสุด เน้นการมีส่วนร่วมที่ทุกคนช่วยกันคิดและหาทางออกเพื่อให้เกิดการอบรมสู่การเปลี่ยนแปลง (วิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2558)

(7) แหล่งเรียนรู้จากข้อค้นพบ ที่พบว่า แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน อาทิ โรงเรียน ที่ถือเป็นกลไกสำคัญในการรักษาภูมิปัญญา เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของท้องถิ่นสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล ละครวงศ์ และ อนุรักษ์ปัญญาวัฒน์ (2557) ที่พบว่า กระบวนการจัดการเพื่อรักษา อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กาเกอญอ บ้านหนองมณฑา อำเภอม่วง จังหวัด เชียงใหม่ คือ มีกระบวนการสร้างข้อตกลงร่วมกัน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน ตลอดจนการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ปัจจัยภายในชุมชน มีผู้รู้ ผู้อาวุโสในชุมชนเป็นพลังขับเคลื่อน และปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วม คือ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวคิดการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยว ได้รับความรู้และประสบการณ์ที่แท้จริงโดยมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของพื้นที่หรือชุมชนวัฒนธรรม ท้องถิ่น กิจกรรมท่องเที่ยวควรมีความแปลกใหม่ น่าสนใจ โดยนำจุดเด่นของวัฒนธรรม ชุมชนมาปรับให้กลมกลืนสอดคล้องกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย การเป็นจุดหมายปลายทางแห่ง “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ชุมชนจำเป็นต้องเรียนรู้องค์ความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นองค์ความรู้เฉพาะถิ่นและองค์ความรู้เฉพาะทางทางการท่องเที่ยว รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ หัวใจสำคัญต้องดำเนินการจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยมี คณะกรรมการ/กลุ่มทำงานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ดูแลรักษาความเป็น

อัตลักษณ์/เอกลักษณ์/ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ โดยสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้และมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน ชุมชนต้องเป็นเจ้าบ้านที่ดี ต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยรอยยิ้ม มิตรไมตรี ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย ภายใต้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อเตรียมพร้อมในการเป็นจุดหมายปลายทางที่ดีและเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ประเด็นที่ควรทำวิจัยต่อไป ได้แก่ การศึกษาเชิงลึกรายภูมิภาค อาจศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของแต่ละภูมิภาค ศึกษาการประยุกต์ใช้วิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามแต่ละภูมิภาคหรือความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสถาบันส่งเสริมองค์ความรู้การท่องเที่ยวและการสร้างแบรนด์ท่องเที่ยวไทยในอนาคต รวมทั้งการปรับบทบาทของหน่วยงานที่มีอยู่แล้วให้เป็นศูนย์ส่งเสริมองค์ความรู้การท่องเที่ยวและการสร้างแบรนด์ท่องเที่ยวไทย ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศสู่สากล

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สัมผัสภูมิปัญญาท้องถิ่น*. สืบค้นจาก http://www.thaicreativetourism.com/detail_tour.php?id=1
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2546). *แผนปฏิบัติการกิจกรรมการท่องเที่ยว: รายงานฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558ก). *การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแถลงทิศทางการท่องเที่ยว 2558*. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558ข). *แผนปฏิบัติการ ททท. ประจำปีงบประมาณ 2558*. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2559). *นโยบายและแผนการตลาด 2559*. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). *การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแถลงทิศทางการท่องเที่ยว 2561*. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กองกลยุทธ์การตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). *สรุปสาระสำคัญของแผนการส่งเสริมตลาดประจำปี 2560*. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- คณิต เขียววิชัย. (2555). แหล่งนันทนาการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 13(24), 67-74.
- ฐิติศักดิ์ เวชกามา. (2557). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: การเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวไทย. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 9(1), 64-77.
- นฤมล ละครวงศ์ และ อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2557). กระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ บ้านหนองมณฑา อำเภอแม่วาง จังหวัด. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ*, 10(2), 44-54.
- ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2558). องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 43(2), 141-156.
- ระพีพรรณ ทองหล่อ, รลิกา อังกูร, นวลละออ แสงสุข, อินทิรา นาคันตร์, และ นภัสวรรณ เพชรคอน. (2549). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน. ใน เทิดชาย ช่วยบำรุง. (บ.ก.), *รวมบทความวารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2549*, (น. 34-52). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย.
- วัลย์พร รั้วตระกูลไพบูลย์. (2551). แนวโน้มพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในอนาคต. *วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, (1), 1-12.
- วัฒนา สุนทรชัย และ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. เฟซบุ๊กกับการตีความศาสตร์กลุ่มใหญ่. *วารสารนักบริหาร*, 32(3), 77-84.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2558). คตินอกกรอบ: การอบรมเพื่อการเปลี่ยนแปลง. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 43(2), 167-176.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2557). ปัญหาการเรียนประวัติศาสตร์ในสังคมไทย จาก “ข้างบน” หรือ “ข้างล่าง”. *วารสารเมืองโบราณ*, 40(4), 7-11.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555, 11 ธันวาคม).
อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์หลัก. สืบค้นจาก <http://ce.nesdb.go.th/?mod=welcome>
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2555). *ยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ* (พ.ศ. 2555-2559). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *รายงานการวิจัยเรื่อง ระบบนวัตกรรมรายสาขา เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานความรู้และเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, พิเชฐ สายพันธ์, อรุมา เตพลกุล, และ ชีระ สีนเดชรักษ์. (2556.). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism Thailand)*. กรุงเทพมหานคร: องค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- หทัยรัตน์ ทับพร. (2556). ภูมิปัญญาไทยในวิถีไทย: มิติแห่งการพัฒนาด้วยองค์ความรู้ไทย. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 41(1), 243-252.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2554). *รายงานฉบับสมบูรณ์ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). สนับสนุนทุนงบประมาณ ประจำปี 2554. ม.ป.ท.
- อดุลย์ วังศรีคุณ. (2543). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- อริปต์ย์ คลี่สุนทร. (ม.ป.ป.). *ยุทธศาสตร์การบริหารในยุคโลกาภิวัตน์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่*. สืบค้นจาก http://cyberu.northcm.ac.th/mdata/51/PDF_File/Document%205.pdf

ภาษาอังกฤษ

Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS News*, 23(8), 16-20.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]. (2006).

Toward sustainable strategies for creative tourism. Discussion Report of the Planning Meeting for 2008 International Conference on Creative Tourism Santa Fe, New Mexico. U.S.A. October 25-27, 2006.

United Nation World Tourism Organization [UNWTO]. (1998). *Guide for local authorities on developing sustainable tourism*. Retrieved from <http://ebookbrowse.net/gdoc.php?id=202753205&url=ccd89b8c7ff5e2f0f41916bd9da91995>

United Nation World Tourism Organization. (2010). *Tourism 2020 vision*. Retrieved from <https://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1189/1189-1.pdf>

Wurzburger, R., Aageson, T., Pattakos, A., & Pratt, S. (2009). *Creative tourism a global conversation*. Santa Fe, NM: Sunstone Press.